

PM Livräddningsutrustning för vattensäkerhet, maj 2024.

Inledning

Inom Linköpings kommun finns många värdefulla vattenmiljöer. Här ingår åar, sjöar och dagvattendammar som tillsammans tillför viktiga ekologiska, sociala och även ekonomiska värden till kommunens medborgare och besökare. Linköpings kommun äger merparten av marken längs de centrala vattendragen, men också många sjöar ute på landsbygden. I samband med att vattenområden tillgängliggörs i rekreativa syften är det viktigt att samtidigt göra insatser för att öka vattensäkerheten, eftersom kommunen har ett ansvar att se över dessa i samarbete med andra eventuella aktörer.

Med anledning av bland annat förhållningsregler från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) behöver Linköpings kommun uppdatera sin fördelning och sitt utbud av livräddningsutrustning. Det kräver riskbedömningar för att generera en säkert byggd miljö. Samma princip gäller för öppna dagvattenanläggningar och andra vattenansamlingar, som inom Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningens arbete innebär bland annat olika gestaltungs-nivåer för dagvattendammar. Planeringen inkluderar bland annat bedömning av lämplig placering av nya vattenanläggningar, utformning av slänter och närmiljöer och särskilda säkerhetsinsatser, som staket.

Syfte och mål

Dokumentet ska vara vägledande för förvaltningens arbete med vattensäkerhet och livräddningsutrustning för vattenområden på allmän plats. Syftet är att lösningarna ska ge möjlighet för individen att kunna larma vid olycka och ha en skälig nivå av livräddningsutrustning vid anläggningar för att kunna rädda sitt eget och andras liv. För det ingår att tillhandahålla strategiskt utplacerad, lättillgänglig och likvärdig livräddningsutrustning där kommunen står som tydlig avsändare.

Delar av PM:et lyfts in i Teknisk handbok. Utrustningsförslagen har förts in i *Anvisning för utrustning i Linköpings kommun*.

Avgränsning

Avgränsningen gäller marken som Linköpings kommun äger och ansvarar för, som på vissa håll delas med AB Kinda kanal och Tekniska verken i Linköping AB. Den geografiska avgränsningen rör samtliga vatten belägna på allmän platsmark.

Riktmaßtt och resonemang utgår från MSB:s dokument *Guide till ökad vattensäkerhet – för kommuner och andra anläggningsägare*. Andra skrifter som texten förhåller sig till är *Handlingsprogram för skydd mot olyckor - Olycksförebyggande verksamhet* (beskrivs närmare i bakgrunden) samt *Transportstyrelsens rekommendationer för farledshållning* (angår främst Stångån).

Bakgrund

Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningens ansvar

Kommunen ska verka allmänt för skydd mot olyckor enligt LSO. Varje kommun ska ha ett systematiskt olycksförebyggande arbete som verkar för en trygg miljö för medborgarna. I Linköping har man enligt LSO formulerat sin förebyggande verksamhet och förmåga till räddningstjänst i dokumentet *Handlingsprogram för skydd mot olyckor - Olycksförebyggande verksamhet* tillsammans med Norrköpings, Söderköpings, Valdemarsviks och Åtvidabergs kommun samt Räddningstjänsten Östra Götaland. I handlingsprogrammet behandlas offentliga miljöer, men också boende- och skolmiljöer.

Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen ska utöva anläggnings- och tillsynsansvar som ägare eller nyttjanderättshavare till anläggning eller verksamhetsutövare i anläggning. Eftersom Sveriges kommuner är tillsynsmyndighet för bland annat LSO, plan- och bygglagen (PBL) och Boverkets byggregler (BBR) ska Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen se över både privata och egna anläggningar efter vad som är passande för det enskilda fallet.

Kommunen har också andra ansvarsområden i arbetet för vattensäkerhet. Genom exempelvis rådgivning och information ska Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen underlätta för individen att kunna larma vid olycka och bistå med livräddningsutrustning vid anläggningar.

Linköping och vattensäkerhetsrelaterade olyckor

Linköpings gemensamma säkerhetsområde med Norrköpings, Söderköpings, Valdemarsviks och Åtvidabergs kommun står ut i statistiken kopplat till vattensäkerhet. Vårt område ligger sammantaget sämre än landet i övrigt när det gäller antal döda och svårt skadade i kontakt med vatten. Suicid och drunkning har dessutom haft en något ökande trend de senare åren.

Enligt Socialstyrelsen och MSB uppges kommunernas gemensamma område ha ungefär 2-3 dödsfall och 10-15 personer svårt skadade per år på grund av drunkning, där samhällskostnaderna uppskattas till cirka 25 miljoner kronor.

Män är överrepresenterade i drunkningsolyckor och för barn är drunkning den vanligaste dödsorsaken. Simkunnighet och förmågan att rädda liv har brister i hela befolkningen.

Förhållningsregler

Förutom MSB:s dokument finns andra regler att förhålla sig kopplat till Linköpings kommuns vattensäkerhet.

Handlingsprogram för skydd mot olyckor - Olycksförebyggande verksamhet

Kommunen ska arbeta efter dokumentet *Handlingsprogram för skydd mot olyckor - Olycksförebyggande verksamhet* tillsammans med Norrköpings, Söderköpings, Valdemarsviks och Åtvidabergs kommun samt Räddningstjänsten Östra Götaland.

För vattensäkerhet i offentliga miljöer gäller följande:

Strävansmål

- Säkerheten för oskyddade trafikanter samt människor vid vatten ska öka.

Resultatmål/delmål

- Vattennära miljöer ska bli säkrare.
- Människors förmåga att hjälpa sig själva och andra vid en olycka i vatten ska öka.
- Människors användande av egen skyddande utrustning ska öka.
- Människors attityd till säkerhet i dessa miljöer ska förbättras.

Transportstyrelsens rekommendationer för farledshållning, TSS 2023-1047

Linköpings kommun är ansvarig för hela farleden längs Stångån enligt Sjöfartsverkets författningssamling, SJÖFS 2013:4. Farledshållaren ansvarar för att farleden och dess sjösäkerhetsanordningar underhålls på ett tillfredställande sätt. För vidare detaljer hänvisas till TSS 2023-1047.

Förslag

Inledning och förhållningssätt

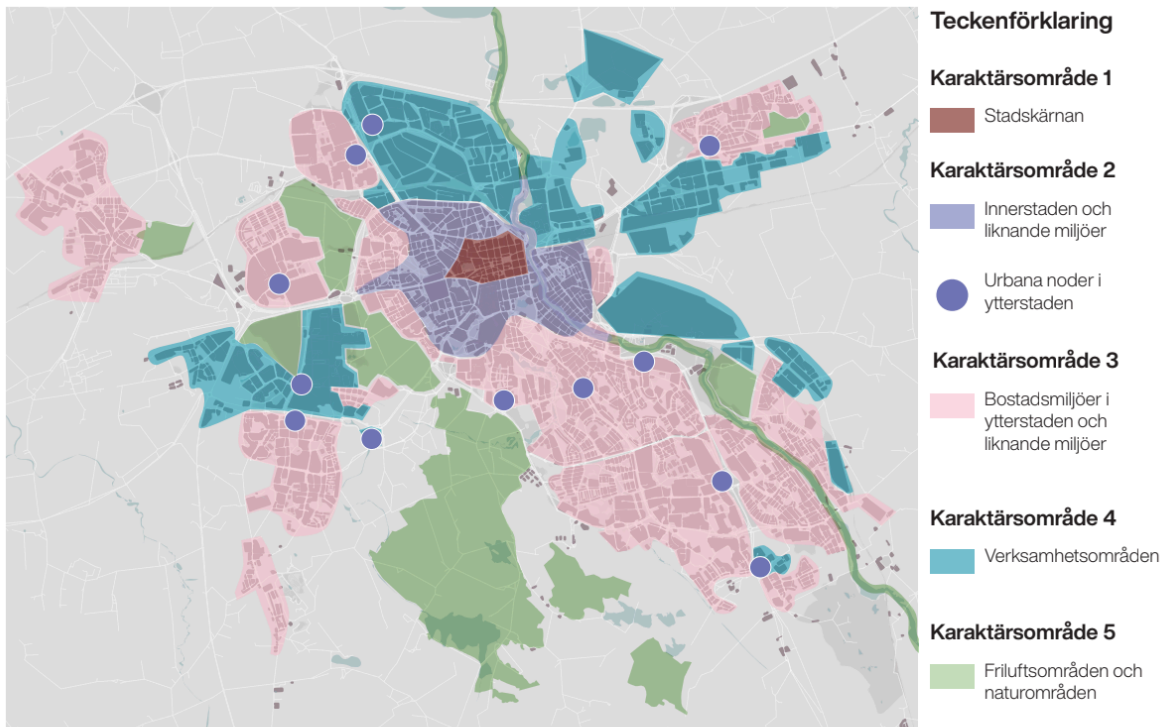
Tydligheten för kommunens ansvar och förutsättningarna att rädda liv ökar genom strategiskt placerad och kvalitetssäkrad utrustning. Mer information om exempelvis livräddningsutrustningens härrörande kan även underlätta arbetet kring vattensäkerhet, både internt inom den kommunala förvaltningen och externt gentemot entreprenör. Följande rubriker (*Livräddningsutrustning*, *Skylttyper* och *Vattensäkerhetsområden*) syftar till att förtydliga olika funktioners innehåll och innehåll.

Livräddningsutrustning

Generella principer

- Samtliga utrustningstyper ska även vara väl utmärkta så att de syns tydligt dygnet runt, antingen med reflexer eller genom belysning.
- Flera aspekter är viktiga vid utplacering av livräddningsutrustning. Liksom annan utrustning är det viktigt att inte blockera viktiga rörelseflöden eller siktlinjer. Det ska vara enkelt att ta sig förbi livräddningsutrustning, men också att nå den. Det är samtidigt viktigt att väga säkerhetsbehov mot risk för att det blir visuellt rörigt i den bebyggda miljön.
- Livräddningsutrustningen ska följa Linköpings karaktärsområden (se bild nedan). I karaktärsområde 1-2 (stadskärnan och innerstaden inklusive urbana noder) ska utrustningen lackas i RAL 7016. I karaktärsområde 3-5 (bostadsmiljöer i ytterstaden, verksamhetsområden samt naturområden och friluftsområden) ska ståldetaljer utföras i galvaniserat stål.

- Riskbedömningar utgår från bilagan *Förslag på punkter att beakta i en riskinventering* från MSB:s dokument *Guide till ökad vattensäkerhet – för kommuner och andra anläggningsägare*.

Schematisk utbredning av karaktärsområden i Linköping.

- Livbojar

På samtliga livbojar ska Linköpings kommun stå som avsändare. Varje livboj ska monteras med en livbojshållare på en hög metallstolpe med livbojskylt med platsnamn och koordinater.

Livboj: <http://shop.rescuelifelife247.se/shop/product/2341> eller liknande

Livbojsställning:

Livbojshållare: <http://shop.rescuelifelife247.se/shop/product/2373> eller liknande

- Livräddningsbåtar

Livräddningsbåt ska kunna ses tydligt på håll och om möjligt vara av en modell som försvårar skadegörelse. Livräddningsbåt ska monteras stående på en flotteställning för kaj/brygga eller strand beroende på miljö och underlag.

Livräddningsflotte: <http://shop.rescuelifelife247.se/shop/product/4183> eller liknande
 Flottesställning kaj/brygga: <http://shop.rescuelifelife247.se/shop/product/4186> eller liknande
 Flottesställning strand: <http://shop.rescuelifelife247.se/shop/product/4185> eller liknande

Bild lånad från Rescue Life 247.

- Livräddningsstationer

Stationen innehåller livboj (se *Livboj*), räddningsstege samt livräddningsshake. Varje livräddningsstation ska vara försedd med en livbojskylt med platsnamn och koordinater.

Livräddningsstation: <http://shop.rescuelifelife247.se/shop/product/3987> eller liknande

Bild lånad från Rescue Life 247.

- Livräddningsstegar

Livräddningsstege monteras där befintliga trappor/vägar ner i vatten och livräddningsstationer inte uppnår säkerhetskrav för miljön. Val av livräddningsstege kan anpassas beroende på platsens utformning och behov.

Livräddningsstegar: <http://shop.rescuelifelife247.se/shop/category/5> eller liknande

Skylttyper

Vid olika funktioner och platser behövs olika typer av skyltar för att underlätta vattensäkerheten. I *Anvisningar för skyltning i parker, torg och naturområden* omfattar flertalet av nedanstående skylttyper och beskriver krav på innehåll samt utformning. För att undvika för många skyltar bör samordning göras i den mån det går. Exempelvis kan en skylt med namn vid livboj kompletteras med badförbud och text att det är förbjudet att hoppa och dyka från bron.

- Bads skylt

Bads skylt ska utformas som badskylt i storlek A3. Bads skylten informerar om badplatsens namn, information vid nödsituation och telefonnummer till Kontakt Linköping.

- Skylt om bad- och fiskeförbud

Skylt om bad- och fiskeförbud ska utformas som förbudsskylt.

- Skylt för båtramp

Skylt för båtramp ska utformas som vinklad informationsskylt med stolpe.

- Skylt för kanotledsbrygga

Skylt för kanotledsbrygga ska utformas under projektet *Utveckling av kanotlederna vid Stångån och Svartån*. Därefter ska den slutgiltiga utformningen läggas in i kommunens anvisningar för skyltning.

- Varningsskylt om livsfara vid hopp från hög höjd

Skylt för anläggningar intill vatten som informerar om livsfara vid hopp från hög höjd. Skylten ska informera om platsens namn samt larmuppgifter (112 och koordinater enligt SWEREF 99). Utplacering av skylt sker när det finns ett utbrett problem med att ungdomar hoppar från broar. Skylt tas fram i samråd med trafikkompetens på kommunen och slutgiltig utformning läggs in i kommunens anvisningar för skyltning.

Vattensäkerhetsområden

Vattensäkerhetsområden omfattar både funktioner och platser intill olika vatten, stilla eller strömmande. Områdena som hittills är definierade i Linköpings kommun presenteras under nedanstående rubriker. Samtliga avståndsrekommendationer är hämtade från MSB:s dokument *Guide till ökad vattensäkerhet – för kommuner och andra anläggningsägare*.

Badplatser

Badplatser som Linköpings kommun ansvarar för ska ha kommunen som tydlig avsändare på skyltar och livbojar samt ha likvärdig utformning och utrustning anpassade efter sitt karaktärsområde.

Följande gäller för badplatser:

- Livboj ska finnas var 100:e meter.
- Badskylt ska finnas vid badplatsens entré.
- Livräddningsbåt kan behövas om livräddning kan behöva ske på ett avstånd längre än ca 25 m från land.

Broar

Broar räknas som anläggningar enligt LSO, vilket innebär att det ska finnas livräddningsutrustning i skälighets omfattning. Behovet bedöms genom en riskbedömning med stöd från bilagan *Förslag på punkter att beakta i en riskinventering* i MSB:s dokument *Guide till ökad vattensäkerhet – för kommuner och andra anläggningsägare*. Om räcken anses tillräckliga och att risken är liten att någon faller i vattnet kan livräddningsutrustning avvaras. Kommunen underhåller samtliga broar längs Stångån, med undantag för bron vid Slattefors sluss.

Följande gäller för broar:

- Broar som domineras av biltrafik ska kompletteras med livboj om en riskbedömning leder till den slutsatsen. Utformningen av området där oskyddade trafikanter rör sig ska vara vägledande i bedömningen.
- Livboj ska finnas vid brofundamenten på båda sidor av varje gång- och cykelbro.

- Varningskylt om livsfara vid hopp från hög höjd ska fästas på gång- och cykelbroar som är kända som samlingsplatser för att hoppa i vattnet.

Bryggor

Kommunens bryggor kan ha olika användningsområden och syften. Fiskeplatser och bryggor med sittytor samt bryggor för mindre båtar längs Stångån är några exempel. Badplatsbryggor räknas in i vattensäkerhetsområde *Badplatser*.

Följande gäller för bryggor:

- Livboj ska finnas vid varje brygga. Om flera bryggor ligger intill varandra inom ett avstånd på 100 meter kan dessa dela på en livboj.
- Stege upp ur vattnet ska finnas vid varje träbrygga.

Båtilägningsplats

Båtilägningsplatser förekommer med olika upplägg och utseenden. Vissa platser har byggda båtramper medan andra består av en körväg ned till vattenytan.

Följande gäller för båtilägningsplats:

- Livboj ska finnas vid varje båtilägningsplats.
- Skylt för båtramp ska finnas vid varje båtramp.
- Livräddningsbåt kan behövas om det kan vara svårt att nå ut i vattnet med livboj (ca 25 m).

Dagvattenanläggningar

Inom rubriken ingår även övriga öppna fasta anläggningar som inte är avsedda för bad, som exempelvis fontäner, diken och dammar. Utrustningen ska tillhandahållas i *skälig omfattning* enligt MSB. För mer fördjupande text om bland annat barns säkerhet, se avsnitt *Utformning av öppna dagvattenanläggningar utifrån vattensäkerhet* i Teknisk handbok.

Följande gäller för dagvattenanläggningar:

- Riskbedömning behövs för att avgöra behovet av livräddningsutrustning. En princip är att titta på tillgängligheten och besöksstrycket vid vattnet samt dess djup och bredd. Fler aspekter att beakta finns i bilagan *Förslag på punkter att beakta i en riskinventering* i MSB:s dokument *Guide till ökad vattensäkerhet – för kommuner och andra anläggningsägare*.
- Antal och placering av livräddningsutrustning ska beakta områdets gestaltningsnivå enligt avsnittet *Utformning av öppna dagvattenanläggningar utifrån vattensäkerhet* i Teknisk handbok.

Föreningshamnar

Längs kommunens stränder huserar flertalet föreningshamnar som drivs av olika intresseföreningar. Dialog bör föras med respektive förening för att uppnå hållbara samarbeten och strategisk förvaltning.

Följande gäller för bryggor:

- Livboj ska finnas vid varje brygga. Om flera bryggor ligger intill inom ett avstånd på 100 meter kan dessa dela på en livboj.
- Skylt för båtramp ska finnas vid varje båtramp.

Kajer

Kajer har särskilda rekommendationer från MSB och ska behandlas med avvägning mot andra intressen.

Följande gäller för kajer:

- Livsreddningsstation ska finnas var 200:e meter. Dock bör avståndet mellan utrustningarna vara betydligt kortare i områden där många människor vistas.
- Hänsyn ska tas till kajområdets gästhamnar så att de får väl placerade livreddningsstationer anpassade efter nedgångar till vattnet.
- Väg upp ur vatten bör finnas minst var 50:e meter och bör samordnas tillsammans med livsreddningsstationerna. Dock kan avståndet gärna minskas till 25 meter i områden där många människor vistas. Väg upp ur vatten kan bestå av stega eller inbyggd trappa. Stegar bör nå minst en meter under vattenytan vid lågvatten.

Slussar

Slussar finns längs hela Stångån från Slattefors till Roxen. Ägandeskapet och driften av slussmiljöerna varierar. Generellt går det att säga att Tekniska verken äger marken kring respektive kraftstation samt dess in- och utlopp. Kommunen äger slussarna vid Nykvarn, Hackefors och Hjulsbro, medan AB Kinda kanalbolag äger slussarna vid Tannefors och Slattefors. Samtliga driftas av AB Kinda kanalbolag. Kommunen varken äger eller driftar något vid slussområdet i Slattefors. Bortsett från Slattefors står kommunen för underhåll av alla andra broar längs Stångån.

Slussar kan utgöra livsfarliga miljöer för människor. Ofta kan fallhöjden vara många meter och det förekommer kraftigt strömmande vatten. Höga höjder anses vara en särskild risk för drunkning och suicid enligt MSB. Samtidigt har slussarna särskilda funktioner och historiska värden som gett deras utformning och slussarna är ofta bemannade i samband med strömmande vatten i slussen. Slussmiljöerna är unika platser med både stora kulturhistoriska värden och med en funktion som innebär särskilda förutsättningar gällande vattensäkerhet.

Vid varje sluss längs Stångån finns kanotledsbryggor i båda ändar. Dessa utgörs av flytbryggor som följer vattennivåns variationer.

Säkerhetsarbetet i samband med slussar ska stämmas av med AB Kinda kanalbolag då förhållande i och intill slussarna har många särskilda funktions- och utformningskrav kopplat till slussningsarbetet.

Följande gäller för slussar:

- Varje sluss ska ha väl placerade livbojar och/eller livräddningsstationer. Utbud och placering av dessa sker efter platsspecifika behov. Livbojar ska prioriteras vid kanotledsbryggorna men även på andra platser. I vissa fall finns också möjlighet att samordna denna utrustning med intilliggande broars säkerhetskrav.
- Räcken i anslutning till slussmiljöerna kan installeras vid behov om en riskinventering leder till den slutsatsen och sker i avvägande med kulturhistoriska och rekreationella värden.
- Stegar ned till vattnet kan monteras vid behov enligt ovanstående bedömning.
- Skylt om bad- och fiskeförbud ska finnas.
- Skylt för kanotledsbrygga ska finnas vid och till kanotledsbryggor.

Övriga områden

För övriga områden varierar behov av livräddningsutrustning. Typer, antal och placering bör baseras på en riskinventering. Det inbegriper bland annat hur lättillgängligt vattnet är, hur välbesökt respektive område är samt om det rör sig om strömmande vatten. Om exempelvis vägen till vattnet hindras av stora vegetationsytor anses vattnet vara svårtillgängligt och därmed behövs inte livräddningsutrustning i lika stor omfattning som vid lättillgängligt vatten. Övriga områden räknas till denna kategori till dess att det definierats som ett särskilt vattensäkerhetsområde.

Säkerhetsarbetet ska stämmas av med eventuella intresseföreningar.

Följande gäller för övriga områden:

- Livräddningsutrustning ska finnas där en riskinventering lett till den slutsatsen.

Källor

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2013). *Guide till ökad vattensäkerhet - för kommuner och andra anläggningsägare*. <https://rib.msb.se/filer/pdf/27278.pdf>

Räddningstjänsten Östra Götaland (u.å.). *Handlingsprogram för skydd mot olyckor - Olycksförebyggande verksamhet*.
<https://drive.google.com/file/d/1s3AZu15P-qlJVylaJ5J1fMQfgvuonRdA/view?usp=sharing>